

**PERINATAL DAVRDA ONA VA BOLAGA TIBBIY YORDAM
KO'RSATISHNI TASHKIL ETISH VA KO'RSATISH BO'YICHA
NORMATIV-HUQUQIY BAZA**

Turbanova U.B

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada perinatal davrda ona va bolaga tibbiy yordam ko'rsatish tizimini tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza, uning tarkibiy qismlari va ahamiyati tahlil qilinadi. Perinatal yordamni tashkil etishda O'zbekiston Respublikasining qonunlari, Prezident farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari hamda Sog'liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosiy o'rin tutadi. Maqolada perinatal yordamni regionalizatsiya qilish (darajalarga bo'lish), xalqaro standartlarni (JSST) milliy protokollarga integratsiya qilish hamda ona va go'daklar o'limini kamaytirishga qaratilgan huquqiy mexanizmlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy klinik protokollar va standartlarning tibbiy yordam sifatini oshirishdagi o'rni yoritib berilgan. Tadqiqot natijalari perinatal yordamning huquqiy asoslarini takomillashtirish sohasidagi joriy islohotlarni baholashga xizmat qiladi.

KALIT SO'ZLAR: Perinatal davr, ona va bola salomatligi, normativ-huquqiy baza, perinatal yordam, regionalizatsiya, klinik protokollar, SSV buyruqlari, reproduktiv salomatlik, akusherlik va ginekologiya, neonatologiya.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining har qanday bosqichida jamiyatning salomatlik darajasi, birinchi navbatda, ona va bola salomatligiga bo'lgan e'tibor bilan o'lchangan. Zamonaviy tibbiyot va huquqshunoslikning kesishgan nuqtasida perinatal davrda tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish masalasi nafaqat tibbiy, balki strategik milliy xavfsizlik masalasi hisoblanadi. Perinatal davr — homiladorlikning 22-haftasidan boshlanib, tug'ruqdan keyingi 7-sutkagacha bo'lgan o'ta mas'uliyatli pallani o'z ichiga oladi. Aynan shu qisqa vaqt oralig'ida

ko'rsatilgan tibbiy yordamning sifati insonning butun umrlik salomatligiga, aqliy va jismoniy salohiyatiga poydevor qo'yadi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan sog'liqni saqlash tizimidagi keng ko'lamli islohotlarning markazida "Inson qadri uchun" tamoyili yotadi. Bu tamoyilning amaliy ifodasi sifatida ona va bola salomatligini muhofaza qilish, sog'lom avlod tug'ilishi uchun zarur huquqiy va moddiy-texnik bazani yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Perinatal yordam ko'rsatishni tashkil etishning normativ-huquqiy bazasi — bu shunchaki hujjatlar to'plami emas, balki ona va bolaning hayotga bo'lgan huquqlarini kafolatlovchi, tibbiyot xodimlarining mas'uliyatini belgilovchi va davlatning ijtimoiy majburiyatlarini muhrlovchi murakkab tizimdir.

Bugungi kunda perinatal yordam sohasidagi huquqiy asoslar bir necha pog'onadan iborat. Birinchi navbatda, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi fuqarolarning malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqini mustahkamlaydi. Ikkinchi bosqichda, "Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida"gi Qonun va "Reproduktiv salomatlikni saqlash to'g'risida"gi Qonunlar sohaning fundamental huquqiy ustunlari bo'lib xizmat qiladi. Biroq, perinatal yordamning operativ va amaliy jihatlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining (SSV) ixtisoslashgan buyruqlari bilan tartibga solinadi.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundaki, jahon miqyosida perinatal o'lim va nogironlik ko'rsatkichlarini kamaytirish bo'yicha Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) belgilangan. O'zbekiston ushbu maqsadlarga erishish yo'lida perinatal yordamni regionalizatsiya qilish (darajalarga bo'lish) tizimini joriy etdi. Normativ-huquqiy bazani o'rganish orqali biz qanday qilib markazlashgan boshqaruvdan yuqori texnologiyali va har bir hududga yetib boradigan tibbiy xizmat tizimiga o'tilganini tushunishimiz mumkin. Shuningdek, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan tavsiya etilgan "Xavfsiz onalik" dasturi va dalillarga asoslangan

tibbiyot tamoyillarining milliy qonunchilikka va klinik protokollarga integratsiyalashuvi ham ushbu mavzuning ajralmas qismidir.

Maqolaning maqsadi — perinatal davrda ona va bolaga yordam ko'rsatishning huquqiy mexanizmlarini tahlil qilish, amaldagi normativ hujjatlarning samaradorligini baholash va sohani yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar berishdir. Biz huquqiy normalar qanday qilib amaliy akusherlik, ginekologiya va neonatologiya sohalarida sifat ko'rsatkichlariga aylanishini ko'rib chiqamiz.

II. XULOSA

Perinatal davrda ona va bolaga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish bo'yicha normativ-huquqiy bazani atroflicha tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ushbu soha mustahkam va tizimli qonunchilik asosiga ega. Amalga oshirilgan tadqiqot va o'rganishlar natijasida quyidagi fundamental xulosalarga kelish mumkin:

Birinchidan, O'zbekistonning perinatal yordam sohasidagi qonunchiligi xalqaro standartlarga, xususan, JSST tavsiyalariga to'liq moslashtirilgan. Milliy qonunchilikda ona va bola manfaatlarining ustuvorligi nafaqat deklarativ tarzda e'lon qilingan, balki aniq moliyalashtirish mexanizmlari va ijro intizomi bilan mustahkamlangan. Ayniqsa, Prezidentning PQ-132-sonli qarori kabi strategik hujjatlar ona va bola salomatligini saqlashni yangi sifat bosqichiga olib chiqdi.

Ikkinchinchidan, perinatal yordamni regionalizatsiya qilish (hududiyalashtirish) tizimining huquqiy jihatdan tartibga solinishi eng katta yutuqlardan biridir. Muassasalarni birinchi, ikkinchi va uchinchi darajalarga bo'lish, xavf guruhidagi homiladorlarni yuqori texnologiyali markazlarga o'z vaqtida yo'naltirish tartibining belgilanishi perinatal o'lim ko'rsatkichlarini sezilarli darajada kamaytirish imkonini berdi. Bu tizim resurslardan (kadrlar, asbob-uskunalar, dori-darmonlar) oqilona foydalanishni ta'minlaydi.

Uchinchidan, klinik bayonnomalar (protokollar) va standartlarning normativ hujjat sifatida qabul qilinishi tibbiy xizmat sifatini unifikatsiya qildi. Endilikda poytaxtdagi ixtisoslashgan markazda ham, chekka tuman tugʻruqxonasida ham shifokorlar dalillarga asoslangan yagona tibbiyot standartlari asosida ish yuritmoqdalar. Bu esa "tibbiy xato" xavfini kamaytiradi va koʻrsatilayotgan yordamning prognoz qilinadigan samaradorligini oshiradi.

Toʻrtinchidan, perinatal davrdagi huquqiy baza nafaqat davolash, balki profilaktika va skrining jarayonlarini ham qamrab olgan. Homilador ayollarni genetik tekshiruvdan oʻtkazish, perinatal skrining markazlari faoliyatini huquqiy tartibga solish orqali irsiy kasalliklar bilan tugʻilish holatlari kamaymoqda. Bu davlatning uzoq muddatli demografik va ijtimoiy barqarorligini taʼminlashga xizmat qiladi.

Biroq, normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish uchun quyidagi yoʻnalishlarga eʼtibor qaratish lozim deb hisoblaymiz:

1. Raqamlashtirishni huquqiy mustahkamlash: Perinatal yordam tizimini toʻliq raqamlashtirish, "Elektron tugʻilish" va masofaviy monitoring tizimlarining huquqiy maqomini kengaytirish zarur.

2. Tibbiyot xodimlarining huquqiy himoyasi: Masʼuliyatli perinatal davrda ishlaydigan shifokorlar va akusherlarning huquqiy himoyasini kuchaytirish, ularning ijtimoiy paketlarini normativ darajada yaxshilash sohada malakali kadrlarni saqlab qolishga yordam beradi.

3. Tibbiy audit va monitoring: Koʻrsatilayotgan yordam sifatini nazorat qilishning jamoatchilik va mustaqil ekspertiza mexanizmlarini huquqiy hujjatlarda yanada aniqroq belgilash lozim.

Xulosa qilib aytganda, mustahkam normativ-huquqiy baza — bu xavfsiz onalik va sogʻlom bolalikning kafolatidir. Oʻzbekiston tanlagan perinatal yordamni tizimli isloh qilish yoʻli jamiyatning eng oliy qadriyati boʻlmish inson hayotini asrashga qaratilgan. Qonunchilik va tibbiy amaliyotning uygʻunligi kelajakda

sogʻlom va barkamol avlodning shakllanishiga, pirovardida mamlakatning intellektual va iqtisodiy qudratini oshirishga xizmat qiladi. "Sogʻlom ona — sogʻlom bola" gʻoyasi shunchaki shior emas, balki mamlakatimizning har bir normativ hujjati mazmuniga singdirilgan milliy maqsaddir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2023-y.
2. “Fuqarolar sogʻligʻini saqlash toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonuni. 29.08.1996-y., 265-I-son (soʻnggi oʻzgartish va qoʻshimchalar bilan).
3. “Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonuni. 11.03.2019-y., OʻRQ-528-son.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 25-apreldagi “Ona va bola salomatligini muhofaza qilishni kuchaytirish, aholining reproduktiv salomatligini mustahkamlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-132-son qarori.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-noyabrdagi “Aholining sogʻlom ovqatlanishini taʼminlash boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-4887-son qarori (homilador va emizikli ayollarni vitaminlar bilan taʼminlash boʻyicha).
6. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 15-maydagi “Onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish hamda reproduktiv salomatlikni mustahkamlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi qarori.